

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni!

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr. 1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 „Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Academia Română - operator de date cu caracter personal nr. 17207 în scopul declarat "derulare programe post-doctorale"

Beneficiar: ACADEMIA ROMÂNĂ

Contract nr. POSDRU/159/1.5/S/137926

Titlul proiectului: „Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și post-doctorală – READ”

WORKSHOP

Relevanță, metodologie și utilitate în cercetarea de excelență doctorală și post-doctorală

Secțiunea economică

Referat: Bune practici în etica în cercetarea din domeniul socio-economic

Referent: Dalina DUMITRESCU

București, 8 Aprilie 2015

Cuprins

INTRODUCERE

ETICA ȘI CERCETAREA INDIVIDUALĂ

DEZBATERI PRIVIND UNELE PROVACARI ALE COMPORTAMENTULUI ETIC
ÎN CERCETAREA SOCIO-ECONOMICĂ

ELABORAREA STANDARDELOR DE ETICA IN CERCETAREA SOCIO-
ECONOMICA LA NIVEL EUROPEAN

BUNA CONDUITĂ ETICĂ ÎN ACTIVITATEA DE CERCETARE-DEZVOLTARE ÎN
ROMÂNIA

INTRODUCERE

Etica în cercetarea din domeniul socio-economic a făcut în ultimii zece ani obiectul a numeroase abordări în literatura de specialitate, a reprezentat obiectiv al cercetării la nivel european finanțată din fonduri comunitare iar în plan practic a implicat elaborarea unor principii, standarde și reglementări privind activitatea.

Prin subiectul abordat și prin structura sa prezentul referat are drept scop să propună studenților doctoranzi și post-doctoranzi din proiectul READ să reflecteze, să detecteze și să se raporteze corect la dilemele de etică a cercetării, inclusiv să fie deschiși la dezbaterile lor. În același timp el se adresează atenției tuturor celor care își dedică o parte din activitatea profesională cercetării, indiferent de stadiul, complexitatea sau nivelul la care se desfășoară această activitate.

Trecerea succintă în revistă a bunelor practici europene și naționale, inclusiv a unor elemente cu caracter normativ, dar mai ales selectarea unor elemente de dezbateră din literatura de specialitate privind etica în cercetare în general și în cea socio-economia în special ridică o provocare onestă către cei interesați și responsabili privind căile de aplicare și utilizare corectă, necondiționată și consecventă a principiilor și bunelor practici de etică în activitatea de cercetare cotidiană .

ETICA ȘI CERCETAREA INDIVIDUALĂ

Încă de la inițierea demersului individual în orice tip de cercetare este necesar să se acționeze în spiritul principiilor eticii. Comportamentul aliniat acestor principii indică asumarea voluntară și în deplina cunoștință de cauză a unui set de standarde etice și desfășurarea, dincolo de formal, în permanență de activități în conformitate cu acestea. Este vorba de un angajament ce presupune reflecția dar și reflectarea etică, în orice etapă pe care cercetătorul o parcurge, în orice scrie, în orice întreprinde în cadrul unui proiect, în orice comunică în legătură cu desfășurarea cercetării și cu rezultatele obținute. În mod formal, angajamentul etic al cercetătorului este precizat în capitolul de metodologie. Dincolo de această parte în care se exprimă în scris adoptarea elementelor

de etică a cercetării, reflectarea standardelor de etică este aparentă, pentru cei scrutează proiectul de cercetare sau diseminarea rezultatelor acestuia, în toate elementele procesuale ale demersului de cercetare. Acestea vor fi evidente în modul în care proiectul a fost conceput și conceptualizat, în proiectarea, dezvoltarea și parcurgerea proceselor, în angajamentul și poziționarea cercetătorului față de comunitatea științifică, în modul în care sunt adunate, gestionate și stocate datele. Încorporarea standardelor de etică în comportamentul cercetătorilor se evidențiază și modul de diseminare, raportare și prezentare a cercetării și a rezultatelor acesteia.

Câteva elemente de comportament etic sunt deosebit de importante pentru cercetarea individuală printre care cele de mai jos sunt susținute în mod deosebit de agențiile internaționale de evaluare a calității în activitatea de educație și cercetare Reaich (2012).

Evitarea și excluderea activităților cu efecte dăunătoare, cu impact negativ („Do no harm”)

Echivalentul respectării jurământului hipocratic în medicină, este reprezentat în cercetarea științifică de prima cerință a comportamentului etic - să nu se întreprindă activități și acțiuni care să afecteze negativ, să facă rău sau să dăuneze vreunei părți.

De la alegerea întrebării științifice, a nișei de cercetare, la dezvoltarea proiectului de cercetare și până la alegerea subiecților, a bazelor de date și a obținerii de rezultate, cercetătorul trebuie să fie permanent preocupat și să depună toate eforturile de a nu face rău, de a nu produce efecte dăunătoare și în orice moment să își pună întrebarea: cui ar putea face rău cercetarea mea? *In raport de domeniul în care se desfășoară cercetarea, în orice fază ,trebuie avute în vedere instituțiile, organizațiile și indivizii care potențial ar putea fi afectați negativ de desfășurarea cercetării.* Trebuie identificate diferitele modalități, în care aceste entități ar putea fi afectate negativ precum și la căile de a evita sau a ocoli posibilitățile a produce daune, indiferent de tipul acestora.

Integritatea

Un alt pivot important al comportamentului individual etic în cercetare este integritatea. Aceasta este o componenta extrem de importantă asociată elementelor de comportament

dar și caracterului cercetătorului individual. Experiența și expertiza pe care o are cercetătorul în desfășurarea proiectului și în comunicarea rezultatelor acestuia nu sunt suficiente integritatea acestuia fiind o componenta esențială a întregului demers. Privind raportul final beneficiarul, finanțatorul, entitatea de recepție a rezultatelor, cititorul, trebuie să fie convinși că cercetătorul a desfășurat cercetarea în modul și în parametrii în care s-a angajat. Aceștia vor avea o perspectivă critică și vor căuta evidențe ale integrității cercetătorului. Comisiile de recepție, comisiile de susținere, cei ce efectuează evaluarea colegială (peer review) vor valida prin metode specifice rezultatele cercetării, și implicit integritatea autorului demersului științific.

Integritatea cercetătorului este pusă în plus la încercare atunci când sunt investigate zone ale realității economice, sociale și de afaceri, aflate ele însele sub supravegherea atentă a cerințelor de etică în afaceri.

Tabel 1: Exemple de zone ale activității economice aflate ele însele sub ceretare atentă a eticii în afaceri

Producție și management operațional	Standarde și proceduri în gestionarea nivelului de producție și al costurilor
	Impactul tehnologiei asupra angajaților
	Responsabilitatea pentru calitate
	Decizia de investiții: termen scurt vs. termen lung
	Managementul diferențelor culturale și de gen
Marketing	Decizia de a pune pe piața produse cu efect îndoielnic asupra sănătății populației (țigări, cu coloranți, cu supliment de gust, produse financiare toxice sau cu mare potențial de a deveni etc.)
	Politica de preț – segmentarea geografică, coordonare, înțelegeri etc..
	Comunicarea de marketing și publicitate
Managementul resurselor umane	Angajare, concediere
	Elemente legate de sindicate(responsabilitatea față de angajați, relațiile de munca, negocierile legate de munca
	Discriminarea
Finanțe	Remunerarea Compensarea managementului și a organelor de management
	Managementul și accesul la informații privilegiate (inside information)
	Transparența în raportarea financiară
	Poziționarea deținătorilor de interese(stakeholders) față de coordonatele activității producătoare de profit
	Politicile bugetare între obiective de calitate a serviciilor publice, bunăstare individuală și creștere

Plagiatul

Este cea mai gravă formă de încălcare a eticii în cercetarea individuală. Însușirea ideilor, operei, a elementelor de noutate ale muncii și creației unei alte persoane și a le declara ca fiind proprii, reprezintă o infracțiune gravă, aspru sancționată de comunitatea științifică și nu numai. Reglementările privind protejarea dreptului de proprietate intelectuală sunt, în majoritatea țărilor, printre cele mai severe. Numai suspiciunea de plagiat subminează profund prestigiul și percepția de integritate asupra unui cercetător. Cercetarea desfășurată sub supervizare unui tutore, conducător științific, director științific, contribuie mult la dezvoltarea unui comportament intolerant la plagiat. Utilizarea produselor soft de detectare a similitudinilor și a rezultatelor acestora, apreciem ca trebuie deschis și public dezbătută, să fie adoptate reguli clare, puse în practică corect iar comunitatea științifică să fie implicată și larg informată despre întregul proces.

Presiunile pe rezultat în domeniul cercetării, condiționarea salarială, a promovărilor sau chiar ocuparea unui loc de muncă de cerințe de publicare (Publish or perish) sunt factori favorizanți ai creșterii tentației de plagiat. Nearmonizarea elementelor de input (dotări, soft-uri de cercetare, acces la colecțiile de baze de date sau literatura din fluxul principal full text, nivel de finanțare) cu cerințele cantitative dar mai ales calitative de output (număr de publicații, calitatea revistelor țintite spre publicare) favorizează apariției plagiatului.

Impactul cercetării

Impactul unui proiect de cercetare (grant, articol, contract) este elementul dezbătut critic cel mai des, cel mai adesea corelat cu costurile de finanțare ale acestuia. Conceptul de impact al cercetării se referă la cât de logică, robustă, semnificativă și utilă este cercetarea. Pentru a fi de impact o cercetare trebuie să aducă o contribuție la avansarea cunoașterii.

În zona cercetării socio-economice cerința de impact al cercetării depășește aportul la avansarea cunoașterii și presupune o contribuție marcată la găsirea de soluții la întrebări venind din mediul practic privind creșterea eficienței și eficacității sistemelor economice,

căile de creștere a bunăstării, la detectarea și rezolvarea diferitelor forme de dezechilibru din mediul economic și social. Impactul cercetării nu se rezuma doar la rezultat ci se susține prin toate înrâurirea pe care activitatea de cercetare o are - prin noutate, progres, plus de rigoare și utilizare de tehnologie modernă - asupra elementele de proces însele, de la relevanța și importanța întrebării științifice, la metodologie, calitatea în culegerea și prelucrarea datelor, sistemele de stocare, documentarea de proces, adecvarea modelelor pentru obținerea rezultatelor, căile de diseminare și prezentare a acestor rezultate. Big data și Big Data management apreciem ca în curând vor pune în atenția cercetătorului individual dar și al comunității științifice noi provocări și responsabilități privind etica în gestiunea și utilizarea rezultatelor prelucrării lor. Este de precizat ca impactul cercetării individuale contribuie la construirea notorietății științifice pe domeniu a cercetătorului individual.

Prestigiul

Prestigiul este un alt element legat de comportamentul etic ce trebuie considerat cu multă atenție indiferent dacă cel implicat în cercetare este cercetător student la nivel licență , masterand, doctorand, cercetător profesor sau cercetător de profesie. În esență chiar titlul de “cercetător” conferă un anumit prestigiu celui ce desfășoară activitatea specifică: presupune deținerea unui anumit nivel de expertiză, abilități și cunoștințe din domeniul respectiv, peste cel comun, obișnuit. De asemenea, cercetarea presupune anumite aptitudini, cunoștințe din domenii multiple și/sau complementare celor deținute de practicianul din domeniul respectiv de cercetare.

Acest prestigiu al “excelenței” teoretico-practice se răsfrânge implicit asupra tuturor persoanelor ce își asumă activități de cercetare și le poziționează într-un mod special în relațiile cu organizațiile și persoanele cu care interacționează în desfășurarea activității de cercetare.

În plus, afilierea cercetătorului cu o instituție de prestigiu (universitate, institut de cercetare de renume) îi conferă o “putere” extrem de importantă în desfășurarea activității de cercetare, de deschidere și de încredere sporită în relațiile cu potențialii participanți la cercetare și cu cei ce gestionează barierele de acces la date și informații, dar presupune în același timp, în planul comportamentului etic utilizarea acesteia cu multa grija. Modul în

care cercetătorul folosește acest prestigiu poate fi o problema etică importantă. În același timp, prin întreaga sa activitate, nu trebuie să afecteze, să fac rău în niciun fel instituției de afiliere.

Transparența

O cale importantă în evitarea posibilului impact negativ al activității de cercetare asupra unor părți terțe identificate sau nu, este adoptarea unui demers deschis și transparent. Discuțiile deschise cu toți cei implicați în cercetare - beneficiari, finanțatori, persoane individuale, instituții, participanți – subiecți în cercetare, supervizori științifici. Aceasta abordare transparentă va asigura o susținere mai mare din partea acestor persoane precum și identificarea precoce a problemelor sau a capcanelor legate de desfășurarea activității de cercetare precum și identificarea soluțiilor de rezolvare a acestora. Dacă transparența nu se manifestă încă de la început, problemele pot apărea atunci când cercetarea este avansată iar gestionarea sau rezolvarea lor poate fi extrem de dificilă, la limită ducând chiar până la oprirea cercetării.

DEZBATERI PRIVIND UNELE PROVACARI ALE COMPORTAMENTULUI ETIC ÎN CERCETAREA SOCIO-ECONOMICĂ

a) Dezbateri privind comportamentul etic în contextul utilizării subiecților umani în cercetarea socio-economică.

O mare atenție este acordată aspectelor etice ale cercetării în contextele în care sunt implicați subiecți umani. În domeniul socio-economic cercetările cu subiecți umani s-au extins în ultima vreme, de mare interes fiind investigarea unor elemente precum comportamentul, preferințele de consum, profilul de risc sau modul de fundamentare a deciziei individuale și de grup. Aprobările pentru realizarea de interviuri, aplicare de chestionare și experimente pe grupuri de participanți fac obiectul unor supravegheri atente din partea entităților destinate să supervizeze respectarea conduitei etice în cercetare.

Pornind de la elementele identificate de Jones (2004), Margaret Lindorff (2007) aduce în prim plan rezultatul cercetărilor sale potrivit cărora în cercetarea din domeniul socio-

economic nu se regăsesc respectate întotdeauna cerințele etice privind corectitudinea, avantajul, și respectul pentru subiecții umani cuprinși în demersul exploratoriu în diferite forme. Ideea este susținută și de Vermeulen, (2005) care a găsit evidențe potrivit cărora uneori, demersul de cercetare răspunde cerințelor etice privind exigențele înalte de rigoare științifică dar în mai mică măsură cerințelor de relevanță a obiectivelor și rezultatelor cercetării pentru bunăstarea populației cercetată prin eșantionul investigat. Preferința editorilor revistelor științifice pentru articole ce se impun prin excelența rigorii științifice și a instrumentelor și modelelor sofisticate de analiză față de cele ce propun obiective și rezultate relevante pentru interesul public este văzută drept una dintre explicațiile pentru faptul că practicienii nu caută în primul rând soluții pentru problemele lor în literatura științifică din fluxul principal (Rynes, Bartunek and Daft, 2001). Mai mult, există voci care susțin că entitățile care propun teme, întrebări de cercetare asigurând și finanțare consistentă, pot schimba centrul de greutate al cercetării considerată relevantă de la creșterea bunăstării populației focalizate în cercetare către profitul și bunăstarea organizațiilor finanțatoare și beneficiare ale rezultatelor cercetării (marketing, piața de capital, asigurări, etc..) Kakabadse, N.K., Kakabadse, A., and Kouzmin, A. (2002).

Câteva principii consacrate din medicină , biologie, psihologie, tradițional preocupate de etica cercetării folosind subiecți umani, pot fi aplicate și în cazul cercetării din domeniul socio-economic cum sunt:

- Principiul **participării voluntare** presupune ca subiecții implicați să nu fie în nicio formă constrânși să participe în cercetare. Acest lucru este deosebit de important când în studiile anterioare au fost utilizați subiecți de tip “audiență captivă”- studenții de la cursuri, clienții deja existenți ai unei firme, asistații unui ONG.
- Principiul **participării informate** este strâns legat de cel anterior și presupune că fiecare subiect să cunoască dinainte riscurile și procedurile presupuse de cercetare și să-și exprime consimțământul.
- Bunele practici în cercetarea implicând subiecți umani cer ca cercetătorii să **nu expună** participanții la situații în care aceștia ar fi **afecțați negativ** în vreun fel fizic sau psihologic.

- In toate cazurile trebuie să se asigure **confidențialitatea și anonimatul**. Confidențialitatea presupune ca participanții trebuie să fie siguri și asigurați că datele lor de identificare nu vor fi disponibile pentru nicio persoană care nu este implicată în cercetare. Acesta presupune ca subiectul să rămână anonim chiar și pentru cercetător pe tot cuprinsul studiului. Anonimatul, este un principiu deosebit de strict dar dificil de respectat (îndeosebi la cercetările ce urmăresc evoluția caracteristicilor individuale cercetate în timp – modificare de opinii, atitudini, percepții, profil de risc etc..).

Concluzie: cercetătorul din domeniul socio-economic trebuie să acorde aceeași atenție aspectelor legate de etica cercetării în care sunt implicați subiecți umani ca și în cazul cercetărilor din medicina, biologie sau psihiatrie. Este misiunea cercetătorilor de a adopta o conduită etică prin asigurarea echilibrului și adecvării dintre rigoarea științifică și relevanța temei de cercetare. Totodată este de datoria cercetătorului de a avea un comportament etic față de toți purtătorii de interese legate de rezultatele cercetărilor sale.

a) Dezbateri privind comportamentul etic in contextul utilizării modelelor conceptuale in cercetarea socio-economica.

Mulți economiști realizează cercetări bazate pe modelare teoretică sau pe analiza cantitativă și calitativă a datelor deja existente. În acest context ar părea că nu există motive de îngrijorare sau preocupare privind etica în cercetare fiind vorba , în fapt, de aplicare de raționamente economice și efectuarea de prelucrări și analize conform convențiilor acceptate ale disciplinelor, bazate pe cerințe de rigoare științifică.

Din aceasta perspectivă – experiența unor prestigioși șefi de școală economică dar și cercetări publicate relevă că și în aceste zone pot fi contexte de îngrijorare privind elemente de etică. Astfel, dilemele etice pot apărea în legătură cu metodele utilizate sau cu modul în care rezultatele obținute sunt diseminate și influențează decizii importante la diferite niveluri. Sunt aduse în dezbateri trei zone în care reflexivitatea etică a cercetătorului este pusă permanent la încercare: *incompletitudinea, subiectivitatea, retorica și rolul acesteia.*

Incompletitudinea:

Punctul de plecare al dezbaterii îl reprezintă teorema de incompletitudine a lui Gödel care arată că niciodată o teorie care presupune o gândire matematică axiomatică nu poate fi completă, în sensul că poate avea anumite limite interne sau că nu poate descrie complet realitatea modelată.

În mod inevitabil abordarea teoretică a sistemelor economice presupune simplificarea realității. Aceasta naște preocuparea pentru posibile probleme de etică în abordare. În studiile cercetate se adresează întrebări de tipul: în ce măsură poate fi prezentată cercetare bazată pe o reprezentare simplificată drept o cercetare a realității? În ce măsură rezultatele obținute printr-o modelare simplificată a realității pot fi folosite pentru deciziile privind lumea reală complexă? În raport cu preocupările îndelungate ale economiștilor cercetători sintetizate în întrebările anterioare, iluștrii economiști și-au exprimat punctele de vedere

Keynes vorbește despre faptul că, în raport cu discursul principal, trebuie să se considere necesitatea existenței unor „rezerve, calificări și ajustări” ce vor completa ulterior descrierile simplificatoare.

“[I]n ordinary discourse, where we are not blindly manipulating but know all the time what we are doing and what the words mean, we can keep ‘at the back of our heads’ the necessary reserves and qualifications and the adjustments which we shall have to make later on.” (Keynes, 1973, pp. 297-298).

Weaver are un punct de vedere similar care recunoaște ca un demers explicativ presupune un proces subiectiv de “*selecție, accentuare, excludere și elaborare*” (Weaver, 2007, p. 143).

Structurile simplificate sunt construite printre altele pornindu-se de la definirea conceptelor, alegerea informațiilor și a interpretării lor, ori din acest punct de vedere pot fi alese și construite numeroase structuri (McHale, 1992, pp. 4-5).

Subiectivitatea:

Demersul științific presupune raportarea la domeniul principal de referință și la teoriile sale, alegerea variabilelor și a relațiilor ce urmează a fi verificate. Din această perspectivă

conceptul de integrare,(contextualizare), “framing”, are un rol instrumental punând accent pe subiectivitate în alegerea a “ce și cum se cercetează”.

Ilustrativ Minsky (2008, p. 109) preciza:

"In all disciplines theory plays a double role: it is both a lens and a blinder. As a lens, it focuses the mind upon specified problems, enabling conditional statements be made about causal relations for a well-defined but limited set of phenomena. But as a blinder, theory narrows the field of vision."

În științele socio-economice abordările multidisciplinare și trans-disciplinare limitează subiectivitatea definită anterior.

Retorica și rolul acesteia:

Birkland, (2011); Cobb & Ross, (1997); Considine, (2005) susțin perspectiva conform căreia, deseori, dezbateră teoretică și academică este un joc de putere între grupuri concurând pentru obținerea dominanței sub luminile reflectoarelor pe scena referențialelor științifice.

McCloskey (1998), susține o dimensiune retorică a cercetării economice privind nu atât latura de persuasiune cât demersul de a găsi acceptare și incluziune pentru pozițiile neîncadrate în “înțelepciunea convențională” promovate de diferite forme instituționalizate (scoli, grupe de experți, grupe profesionale, grupe de review-eri) etc...

Dificultatea de a dezvolta un demers împotriva pozițiilor general acceptate este descrisă de Chomsky (Achbar & Wintonick, 1992). Astfel, acesta precizează ca declarațiile, punctele de vedere, demersurile argumentative, ce reprezintă normele referențiale sunt invocate argumentativ fără a fi puse sub semnul îndoielii. În contrast, cei ce vin cu alternative trebuie să furnizeze în sprijinul acestora dovezi extinse, care sunt puternic puse sub semnul întrebării sau pentru care oportunitatea de dezbateră nu este oferită. Uneori etica în cercetarea economică este supusă provocărilor venind din diversele roluri pe care economiștii le joacă în sfera socială. John Kenneth Galbraith, reputat reprezentant al scolii keynesiene, susține ca persoanele implicate în poziții cheie obțin aceste poziții datorită susținerii fervente în trecut a unei anumite teorii, sau scolii de gândire, a unei anumite poziții sau abordări iar în noua poziție, de maximă vizibilitate și expunere

publică se afla sub obligația de a menține în continuare, chiar de a concretiza în acțiuni și fapte “ înțelepciunea convențională” anterioară.

“The high public official is expected, as is indeed to some extent required, to expound the conventional wisdom. His, in many respects, is the purest case. Before assuming office, he ordinarily commands little attention. But on taking up his position, he is immediately assumed to be gifted with deep insights. He does not, except in the rarest instances, write his own speeches or articles; and these are planned, drafted and scrupulously examined to ensure their acceptability. The application of any other test, e.g., their effectiveness as a simple description of the economic or political reality, would be regarded as eccentric in the extreme.” (Galbraith, 1999, p. 10).

Concluzionând, pentru cercetătorii din științele socio-economice dilemele etice pot apărea la prezentarea rezultatelor studiilor teoretice, analizelor empirice bazate pe modelare ca fiind absolut o reflectare a realității studiate. Bunele practici recomandă indicarea limitelor în demersul de cercetare, indicarea limitelor caracterizării și calificativelor atribuite rezultatelor obținute în raport cu realitatea studiată, utilizarea abordărilor pluraliste, și recunoașterea rezervelor, limitărilor și în ceea ce privește subiectivitatea cercetătorului precum și în utilizarea și generalizarea rezultatelor obținute. Aceste elemente ar putea fi componentele unui vector activ în schimbarea înțelegerii, atitudinii și comportamentului general atât în comunitatea de oameni de știință dar și în cea a decidenților, utilizatorilor sau beneficiarilor de rezultate ale cercetării economice.

ELABORAREA STANDARDELOR DE ETICA IN CERCETAREA SOCIO-ECONOMICA LA NIVEL EUROPEAN

În 2004 s-a încheiat prin elaborarea unui raport extins proiectul european RESPECT finanțat de Comisia Europeană, pentru a realiza un set de linii directoare pentru comportamentul profesional și etic al cercetătorilor din domeniul socio-economic. Documentul final elaborat prin acest proiect urmărește formularea unor standarde acceptate

și de aplicat trans-național și trans-disciplinar în cercetarea socio-economică la nivel european.

În numeroase contexte cercetătorul se confruntă cu o serie de dileme etice iar calea de urmat presupune un proces de judecată și decizie în baza principiilor de etică. Liniile directoare formulate ca rezultat al desfășurării proiectului conturează un set de standarde pe care oricine inițiază, finanțează sau desfășoară activitate de cercetare trebuie să le urmeze sau când urmează să ia decizii etice în cercetarea socio-economică.

În sinteză, principiile cuprinse în documentul final prevăd că cercetătorii din domeniul socio-economic să depună toate eforturile pentru a realiza următoarele obiective¹ :

- Să sigure **acuratețea factuală** și să evite denaturarea, declararea falsă, fabricarea, eliminarea sau interpretarea eronată a datelor;
- Sa declare și **să țină cont de cercetările deja efectuate**, inclusiv cercetările ce contestă propriile rezultate și să declare în integralitate orice cercetare anterioară, date și metodologii, folosite ca sursă de cunoaștere ;
- Adoptarea **unui poziții constructiv-critice** față de autoritate și setul de ipoteze pentru a fi sigur că selectarea și formularea întrebării științifice, conceptualizarea și proiectarea cercetării întreprinse nu predetermine rezultatele și nu exclude încă de la început concluziile nedorite
- Să se asigure că **se utilizează metodologia potrivită** și că exista abilitățile și calificările potrivite utilizării acesteia.
- Demonstrează **conștientizarea limitelor în cercetare**, inclusiv a modului în care calificările și valorile cercetătorilor pot influența procesul și rezultatele cercetării și se prezintă integral metodologiile utilizate și rezultatele obținute(de exemplu când se prezintă rezultatele unei cercetări pe bază de chestionar se menționează data, mărimea eșantionului, rata de răspuns și probabilitatea de eroare).
- Declară orice **conflict de interes** care ar putea apărea la finanțarea sau conceperea-scrierea proiectului de cercetare, în evaluarea concurențială sau colegială a proiectului, articolului sau raportului de cercetare;

¹ The RESPECT project- <http://www.respectproject.org/main/index.php>

- **Să declare calificările și competențele** exact și veridic contractorilor sau oricăror părți interesate, să declare limitările cunoștințelor și a experienței când sunt invitați să facă evaluări științifice sau să evalueze munca unui coleg și să evite să accepte responsabilități pentru care nu au calificarea necesară.
- Să permită **transparentă largă**: metodologia și rezultatele să fie disponibile pentru dezbateri și pentru evaluare colegială
- Să se asigure că în procesul de raportare a rezultatelor, de către ei înșiși, de către contractor sau de finanțator, este veridic, clar, complet și fără distorsiuni. În vederea evitării interpretării eronate a rezultatelor sau a neînțelegerii acestora, cercetătorul are datoria de a folosi **limbajul cel mai clar posibil** în diseminarea lor. Limbajul trebuie să fie adecvat și accesibil grupurilor țintă pentru care rezultatele cercetării sunt relevante.
- **Să evite** în comportamentul profesional elementele care să poată **discredita comunitatea de cercetători** din domeniul socio-economic.
- Să adopte un **comportament corect și deschis față de personalul suport** în cercetare prin oportunități egale și echitabile de angajare, promovare, condiții de lucru, recunoaștere de rezultate, inclusiv pentru stagiari și studenții cercetători.
- Să **respecte obligațiile contractuale** cu angajatorul și/sau finanțatorul;
- **Să declare sursa de finanțare** în orice comunicare despre cercetarea desfășurată

Așa cum vom vedea aceste principii au fost sursă de inspirație și au fost adoptate în actele normative ale țărilor europene și reflectate în mai mare sau mai mică măsură în litera și spiritul lor.

BUNA CONDUITĂ ETICĂ ÎN ACTIVITATEA DE CERCETARE-DEZVOLTARE ÎN ROMÂNIA

În țara noastră buna conduită în cercetare - dezvoltare presupune respectarea a principiilor morale și de etică cuprinse în "Codul de etică și deontologie profesională al personalului de cercetare dezvoltare"

Comportamentul etic în cercetare este reglementat printr-un sistem de acte normative aplicabile tuturor entităților și persoanelor ce desfășoară activități de cercetare². Se poate constata o permanentă preocupare de adaptare a conținutului lor la reglementările și la standardele internaționale privind etica în cercetare. Sistemul de reglementare are rolul de a sprijini integrarea activității de cercetare dezvoltare din țara noastră în spațiul european al cercetării (ERA), să asigure conformitatea cu cerințele de rigoare științifică și de comportament etic în cercetare din comunitatea științifică internațională.

Cadrul normativ are în vedere ca dincolo de conformitatea cu prevederile să se consolideze un comportament etic în activitatea de zi cu zi la nivelul comunității persoanelor implicate în cercetare. Astfel, se precizează obligația de conformitate pentru toți cei implicați în activitatea de cercetare, inclusiv „alte categorii de personal, din mediul public sau privat, ce beneficiază de fonduri publice de cercetare-dezvoltare”- Legea nr. 206/2004, Art1.(4).

Normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare include elementele prezentate în figura 1.

De un interes deosebit pentru toți cei implicați în activitatea de cercetare este demersul legii de a defini concepte extrem de importante pentru buna conduită în cercetare precum *frauda în știință, confecționarea de date, falsificarea, plagiatul, conflictual de interese, publicarea multiplă sau autoplajiatul.*

²Legea nr. 206/2004- privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare-Publicat în MOF nr. 05 - 04/06/2004 Legea nr. 398/2006 publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 892 din 02/11/2006.
- Ordonanța nr. 28/2011 publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 628 din 02/09/2011

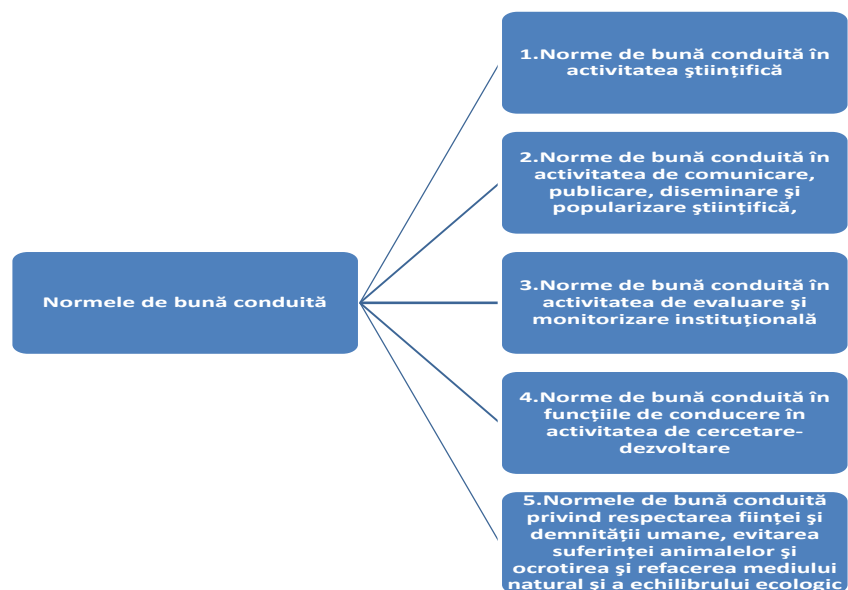

Fig. 1: Normele de bună conduită în cercetare

În caseta 1 sunt prezentate definițiile mai importante din cuprinsul legii.

Caseta 1: definiții pentru evitarea fraudei în activitatea de cercetare, dezvoltare inovare

1.	coautor al unei publicații	orice persoană nominalizată în lista de autori a unei publicații științifice;
2.	confecționarea de rezultate sau date	raportarea de rezultate sau date fictive, care nu sunt rezultatul real al unei activități de cercetare-dezvoltare; echiv: prezentarea lor ca date experimentale, ca date obținute prin calcule sau simulări numerice pe calculator ori ca date sau rezultate obținute prin calcule analitice ori raționamente deductive;
3	falsificarea de rezultate sau date	raportarea selectivă sau respingerea datelor ori a rezultatelor nedorite; manipularea reprezentărilor sau a ilustrațiilor; alterarea aparatului experimental ori numeric pentru a obține datele dorite fără a raporta alterările efectuate;
4	plagiatul	expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale;
5	autoplagiatul	expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale aceluiași sau aceluiași autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale

Calitatea imaginilor folosite în comunicarea rezultatelor cercetării este de o mare importanță în etica în cercetare, încă insuficient reglementată dar solicitată conform unor reguli severe explicit de revistele de mare vizibilitate . Câteva dintre aceste reguli sunt prezentate în caseta 2.

Caseta2: standarde privind calitatea imaginilor folosite pentru prezentarea rezultatelor cercetării

1.	Imaginile trebuie sa fie procesate minimal si sa reflecte corect rezultatele originale ale cercetării
2.	Varianta “de lucru” a datelor ce s-au prelucrat trebuie sa fie disponibile si puse , la cercere, la dispozitia celor ce revad manuscrisul
3.	Trebuie clar indicate programele, variantele efective, de software folosite la prelucrarea datelor si crearea imaginilor
4.	Utilizarea facilitatilor de ce pot ascunde manipularea datelor sau a rezultatelor trebuie evitate (ex Photoshop)
5.	Se va evita ca prin procesare- luminozitate, contrast – parti din imagine sa dispara

Abaterile grave de la buna conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare sunt cele prevăzute la art. 310 din Legea nr. 1/2011, figura 2.

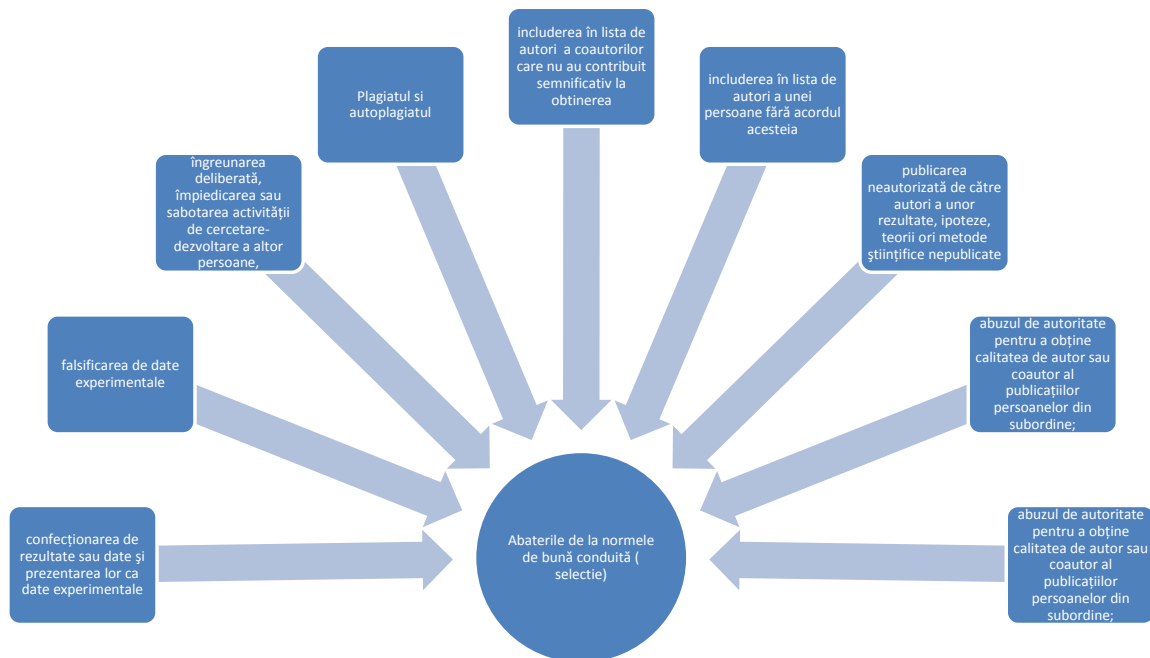

Fig. 2 Abateri de la buna conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare

Pentru abaterile constatate de la buna conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, după investigație, se pot aplica, după caz, aplicarea uneia sau mai multor sancțiuni Dumitrache I. Iovu H. (2011).

Aplicarea acestora permite o sancționare graduală a abaterilor, în funcție de gravitatea lor și efectele lor pot fi multiple de la *creșterea responsabilizării privind respectarea regulilor de etică* (avertisment scris), la *intervenții asupra rezultatului diseminării cercetării* (retragerea și/sau corectarea tuturor lucrărilor publicate prin încălcarea normelor de bună conduită), *retragerea unor titluri, titulaturi și atestate* (retragerea titlului de doctor; retragerea titlului didactic universitar sau a gradului de cercetare ori retrogradarea; retragerea calității de conducător de doctorat și/sau a atestatului de abilitare), *destituirea persoanelor de conducere sau aplicarea de sancțiuni, inclusiv disciplinare* (desfacerea disciplinară a contractului de muncă; destituirea din funcția de conducere din instituția de cercetare-dezvoltare; suspendarea, pe o perioadă determinată de timp între 1 an și 10 ani, a dreptului de înscriere la un concurs pentru ocuparea unei funcții superioare ori a unei funcții de conducere, de îndrumare și de control sau ca membru în comisii de concurs; îndepărtarea persoanei/persoanelor respective din echipa de realizare a proiectului), *limitarea sau excluderea de la accesul la finanțarea activității de cercetare științifică* (interzicerea, pentru o perioadă determinată, a accesului la finanțare din fonduri publice destinată cercetării-dezvoltării; oprirea finanțării proiectului; oprirea finanțării proiectului, cu obligativitatea returnării fondurilor).

Datele contradictorii, diferențele de concepție experimentală sau de practică, diferențele de interpretare a datelor, diferențele de opinie sunt factori specifici cercetării-dezvoltării și nu constituie abateri de la buna conduită Legea nr. 206/2004, Art.3.

Concluzii: etica în cercetarea socio-economică este aliniată la principiile etice din celelalte domenii ale cercetării dar fiind specificului domeniului și a impactului potențial al rezultatelor asupra deciziilor guvernamentale, trebuie susținută prin principii adaptate, coduri de etică specifice și reguli de monitorizare și implementare robuste.

Universitățile, institutele de cercetare, firmele private de cercetare organizațiile finanțatoare, organizațiile profesionale europene și naționale, comunitatea editorilor revistelor indexate în baze internaționale se afla într-un permanent aplicare a regulilor și bunelor practici în domeniul cercetării socio-economice.

Literatura de specialitate este bogată dar ea trebuie să continue să fie un spațiu deschis de dezbateri și de adresare responsabilă a dilemelor mereu noi ce apar în acest domeniu.

Bibliografie

1. Achbar, M., & Wintonick, P. (Writer). (1992). *Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media*.
2. Birkland, T. A. (2011). *An introduction to the policy process: theories, concepts, and models of public policy making* (3rd ed.). Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe.
3. Birks, S.(2012) - *No ethical issues in economics?* World Economics Association (WEA), Conferences, Economics and Society. The Ethical Dimension,2012
4. Cobb, R. W., & Ross, M. H. (Eds.). (1997). *Cultural strategies of agenda denial: Avoidance, attack, and redefinition*. Lawrence: University Press of Kansas.
5. Considine, M. (2005). *Making public policy: institutions, actors, strategies*. Cambridge: Polity Press.
6. Dumitrache I. Iovu H.(2011)- *Manualde Autorat Științific-Editura Politehnica Press, Bucuresti*
7. Galbraith, J. K. (1999). *The affluent society* (New ed.). London: Penguin
8. Kakabadse, N.K., Kakabadse, A., and Kouzmin, A. (2002). Ethical considerations in management research: A 'truth' seeker's guide. *International Journal of Value-based Management*, 15, 103-138.
9. Keynes, J. M. (1973). *The collected writings of John Maynard Keynes* (Vol. 7). London: Macmillan
10. Margaret Lindorff (2007)- *The Ethical Impact of Business and Organisational Research: the Forgotten Methodological Issue?* *Electronic Journal of Business Research Methods*,pg 21-28,ISBN1477-7029
11. McCloskey, D. N. (1998). *The rhetoric of economics* (2nd ed.). Madison, Wis.: University of Wisconsin Press.
12. McHale, B. (1992). *Constructing postmodernism*. London ; New York: Routledge.

13. Minsky, H. P. (2008). *Stabilizing an unstable economy* (New ed.). New York: McGraw-Hill.
14. Piper T., Gentile M., Daloz Parks S. (1993) "Can ethics be taught?", HBSP, ISBN 0875844006
15. Reaich N.(2012) -*Ethics in business research-Biz/ed*,
<http://www.bized.co.uk/notes/2012/12/ethics-business-research>
16. **Resnik D.(2011)**- What is Ethics in Research & Why is it Important?,
<http://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/>
17. Rynes, S.L., Bartunek, J.M., and Daft, R.L. (2001). Across the great divide: Knowledge creation and transfer between practitioners and academics. *Academy of Management Journal*, 44, 340-355
18. Vermeulen, F. (2005). On rigor and relevance: Fostering dialectic progress in management research. *Academy of Management Journal*, 48, 978-982.

ÎNTREBĂRI PENTRU DEZBATERE:

- 1) Care este rolul și care sunt efectele implementării standardelor de etica în activitatea de cercetare socio-economică?
- 2) Cum vedeți efectele aplicării principiilor de etică în cercetarea socio-economică: o stimulează sau o îngreunează?
- 3) Care sunt dilemele etice cele mai des întâlnite în activitatea de cercetare socio-economică?
- 4) Ce trebuie întreprins pentru ca cerințele de etică în cercetare să fie cât mai eficiente și efectiv incorporate în comportamentul de zi cu zi al tuturor celor implicați în activitatea de cercetare?
- 5) Comportamentul etic trebuie definit/ formalizat prin legi sau coduri, ghiduri, recomandări?